

Sygn. akt I ACa 961/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grzegorz Krężolek (spr.)
Sędziowie:	SSA Jerzy Bess SSA Paweł Czepiel
Protokolant:	Katarzyna Mitan

po rozpoznaniu w dniu 22 stycznia 2021 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa J. R. (1)

przeciwko Gminie Miejskiej (...)

o ochronę dóbr osobistych

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 1 czerwca 2016 r. sygn. akt I C 1037/15

1. zmienia zaskarżony wyrok w punktach:

a) I i III w ten sposób, że oddala w całości powództwo J. R. (1) o ile dotyczy roszczeń o charakterze niemajątkowym

b) V w ten sposób, że punktowi temu nadaje treść:

” V koszty procesu pomiędzy stronami wzajemnie znosi” ,

2. w pozostałym zakresie apelację oddala,

3. zasądza od powoda J. R. (1) na rzecz strony pozwanej Gminy Miejskiej (...) kwotę 2.280 zł (dwa tysiące dwieście osiemdziesiąt złotych) tytułem części kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

SSA Jerzy Bess SSA Grzegorz Krężolek SSA Paweł Czepiel

Sygn. akt : I ACa 961/19

UZASADNIENIE

J. R. (1) , w pozwie skierowanym przeciwko Gminie Miejskiej (...) domagał się:

a/ nakazania pozwanemu opublikowania w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku , na własny koszt , na tablicy ogłoszeń znajdującej się przy głównym wejściu na Cmentarz (...), od strony ulicy (...), przez okres kolejnych 90 dni kalendarzowych, w ramce o wymiarach nie mniejszych niż 30 cm x 40 cm, czcionką Times New Roman o rozmiarze nie mniejszym niż 20, bez żadnych wprowadzeń, dodatków czy odniesień, podpisanego przez Dyrektora Zarządu Cmentarzy Komunalnych w K. , oświadczenia o następującej treści:

„W imieniu Gminy Miejskiej (...) – Zarządu Cmentarzy Komunalnych w K., bardzo przepraszamy Pana J. R. (1), że bezprawnie dokonaliśmy w 2014 r. usunięcia grobu jego rodziców (A. R. oraz M. H.) oraz innych członków jego rodziny, z Cmentarza (...), w konsekwencji czego szczątki jego bliskich zostały umieszczone w zbiorowej mogile na cmentarzu, nie informując go o tym zdarzeniu. Działanie Zarządu Cmentarzy Komunalnych w K. nie miało żadnych podstaw prawnych, w związku z czym bardzo przepraszamy za krzywdę jaka spotkała J. R. (1) w związku z naruszeniem prawa do kultywowania pamięci po zmarłych, w szczególności po rodzicach. Zobowiązujemy się ponadto uczynić wszelkie starania, aby taka sytuacja nie powtórzyła się w odniesieniu do innych grobów znajdujących się na Cmentarzu (...) w K.”,

b/ zasądzenia od strony pozwanej kwoty 12.500 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 27 stycznia 2015 r. tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną naruszeniem jego dóbr osobistych,

c/ nakazania Gminie Miejskiej (...) dostarczenia i udostępnienia powodowi miejsca pod grób ziemny, na Cmentarzu (...) w K., na kwaterze (...) lub sąsiadującej, z uprawnieniem do dysponowania tym grobem przez powoda w sposób przewidziany prawem, a także

d/ obciążenia strony przeciwnej kosztami procesu.

Uzasadniając swoje żądania wskazał , iż był dysponentem grobu ziemnego znajdującego się na Cmentarzu (...) w K., w którym pochowani byli jego rodzice i dziadek, na którym także znajdowała się tablica upamiętniająca trzy zmarłe podczas wojny w obozie koncentracyjnym , jego ciotki.

Grób został zlikwidowany w sposób bezprawny przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych w K. , w październiku 2014 r. poprzez przekopanie go, usunięcie znajdujących się tam szczątków i przeniesienie ich do zbiorowej mogiły znajdującej się na tym samym cmentarzu. Przekopania dokonano w związku z niezapłaceniem opłaty prolongacyjnej za kolejny 20-letni okres.

J. R. (1) podnosił , iż wnosił wymagane opłaty na rzecz zarządu cmentarza (...).

Mieszka w Stanach Zjednoczonych, pod jego nieobecność grobem zajmowała się była żona oraz synowie. Dbał o grób i przysyłał regularnie byłej żonie oraz synom środki na jego właściwe utrzymanie. Członkowie rodziny opiekowali się nim należycie , przysyłając mu zdjęcia , które potwierdzały dobry jego stan.

Adresem korespondencyjnym powoda w Polsce był (...) (...)

W 2011r minął 20-letni okres za jaki wniesiona była poprzednia opłata za grób . O upływie tego terminu powód nie wiedział , a zarząd cmentarza nie powiadomił go o tym fakcie.

Członkowie rodziny , podczas pobytu na cmentarzu w dniu 31 października 2014r stwierdzili , że grób został usunięty.

Zdaniem powoda doszło w ten sposób do naruszenia jego dobra osobistego w postaci kultu pamięci najbliższych zmarłych. Bezprawność działania zarządu cmentarza (...) decydująca o odpowiedzialności strony pozwanej polegała na

niedotrzymaniu obowiązku zawiadomienia dysponenta grobu o nie dokonaniu opłaty prolongacyjnej i planowanym usunięciu grobu.

Odpowiadając na pozew Gmina Miejska (...) domagała się oddalenia powództwa oraz obciążenia pozwanego kosztami postępowania.

Przyznała, że powód był dysponentem czasowego grobu ziemnego, w którym pochowano J. U., A. R. i M. H..

Twierdziła, że po upływie 20 lat zagwarantowanej w związku z pochówkiem M. H. w 1991 r. nienaruszalności miejsca pochówku, wobec nie wniesienia opłaty prolongacyjnej zarząd cmentarza był uprawniony do likwidacji grobu. Na przeniesienie szczątków bliskich powoda do mogiły zbiorowej miał wymaganą decyzję administracyjną wydaną przez Państwowy Inspektorat Sanitarny. Do likwidacji grobu doszło w październiku 2014r.

Gmina przeczyła twierdzeniu J. R. (1), iż nie zawiadamiała go o upływie terminu, w którym grobu ziemnego nie można było zlikwidować.

Zarząd Cmentarzy Komunalnych wysłał na adres korespondencyjny zwykły list z takim zawiadomieniem i wskazaniem następstw nie wniesienia opłaty prolongacyjnej.

Informacja taka została umieszczona także na grobie. Poza tym, z początkiem każdego roku, były w prasie publikowane informacje przypominające dysponentom takich mogił o potrzebie wnoszenia opłat tego rodzaju, wobec upływu okresów dwudziestoletnich od czasu ostatniej takiej wpłaty.

Strona pozwana akcentowała także okoliczność, że grób - przed jego likwidacją - pozostawał nieopłacony przez okres 2 lat, dziesięciu miesięcy i dwóch dni.

Wyrokiem z dnia 1 czerwca 2016r Sąd Okręgowy w Krakowie :

- nakazał stronie pozwanej opublikowanie oświadczenia, na własny koszt, w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku, na tablicy ogłoszeń znajdującej się przy głównym wejściu na Cmentarz (...) w K., od strony ulicy (...), przez okres kolejnych 30 dni kalendarzowych, w ramce o wymiarach nie mniejszych niż 30 cm x 40 cm, czcionką Times New Roman o rozmiarze nie mniejszym niż 20, bez żadnych wprowadzeń, dodatków, czy odniesień, podpisanego przez Dyrektora Zarządu Cmentarzy Komunalnych w K. o następującej treści: „W imieniu Gminy Miejskiej (...) – Zarządu Cmentarzy Komunalnych w K., bardzo przepraszamy Pana J. R. (1), że bezprawnie dokonaliśmy w 2014 roku usunięcia grobu Jego Rodziców (A. R. i M. H.) oraz innych członków jego rodziny, z Cmentarza (...), w konsekwencji czego szczątki jego bliskich zostały umieszczone w zbiorowej mogile na Cmentarzu, nie informując go o tym zdarzeniu. Bardzo przepraszamy za krzywdę jaką spotkała J. R. (1) w związku z naruszeniem jego prawa do kultywowania pamięci po zmarłych, w szczególności po Rodzicach”[pkt I],

- zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 1.000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 27 stycznia 2015 r. do dnia zapłaty[pkt II],

- nakazał stronie pozwanej dostarczenie i udostępnienie powodowi miejsca pod grób ziemny, na Cmentarzu (...) w K. z uprawnieniem do dysponowania tym grobem przez powoda w sposób przewidziany prawem[pkt III],

- oddalił powództwo w pozostałej części[pkt IV], oraz

- zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 977 zł, tytułem kosztów procesu[pkt V sentencji wyroku].

Sąd Okręgowy uznał za niesporne pomiędzy stronami, że J. R. (1), będący dysponentem grobu ziemnego, nie dokonał opłaty prolongacyjnej gwarantującej jego nienaruszalność. Okres ochronny minął w 2011 r.

W dniu 10 października 2014 r. dokonano przekopania go, w celu dokonania na jego miejscu ponownego pochówku, a szczątki znajdujące się w nim przeniesiono do zbiorowej mogiły, położonej na tym samym Cmentarzu (...) w K..

W zakresie okoliczności spornych Sąd I instancji ustalił, iż w tym grobie, znajdującym się na Cmentarzu (...) w K., w kwaterze (...), pochowani zostali: A. R. i M. H. – rodzice powoda oraz J. U. – jego dziadek. Na nagrobku została umieszczona również tablica upamiętniająca trzy zmarłe w obozie koncentracyjnym ciotki powoda.

J. R. (1) dokonał ostatniej wpłaty na rzecz Zarządu Cmentarzy Komunalnych 9 grudnia 1991 r. Według obowiązujących przepisów czynność ta prolongowała nienaruszalność grobu na kolejne 20 lat. Powód zlecił wykonanie kamiennego nagrobka, którego odbiór nastąpił 21 września 1992 r.

W związku z pobytem powoda w Stanach Zjednoczonych, grobem opiekowała się jego żona, A. B., oraz jego synowie: J. i S. .

Odwiedzali oni go regularnie, przynosili kwiaty, robili zdjęcia nagrobka, aby przesyłać je ojcu. Powód był emocjonalnie związany z grobem i chciał być w nim pochowany. Ostatni raz była na nim A. B. to we wrześniu 2014r.

Listem zwykłym, na adres korespondencyjny J. R. (1) w kraju: (...) (...) (...) K., będącym adresem zamieszkania jego syna J., Zarząd Cmentarzy Komunalnych wysłał zawiadomienie, w którym poinformował, że 3 grudnia 2011 r. upłynął termin ważności opłaty prolongacyjnej. Nie niedokonanie opłaty za okres kolejny, w ciągu dwóch miesięcy od dnia otrzymania pisma, potraktowane zostanie jako rezygnacja z prolongowania nienaruszalności grobu. List ten nie dotarł do J. R. (2) zamieszkującego pod adresem nadania.

Na grobie umieszczono także, w maju 2014 r. zalaminowaną kartkę, na której poinformowano, że wygasła nienaruszalność przedmiotowego grobu. W momencie zamieszczenia tej kartki, na grobie znajdowały się dwie wiązanki i siedem zniczy.

W prasie okresowo zamieszczano ogólne informacje przypominające dysponentom grobów o konieczności dokonywania opłat prolongacyjnych, celem zapewnienia ich nienaruszalności. Taka informacja jest zamieszczana również na Cmentarzu (...) na tablicach ogłoszeń.

Z dalszej części ustaleń wynika, że decyzją z dnia 16 września 2014 r. Państwowy Inspektor Sanitarny w K. zezwolił na przeprowadzenie ekshumacji w okresie od 17 września 2014 r. do 15 kwietnia 2015 r. szczątków M. H., A. R. i J. U.. Przeniesienia ich pracownicy zarządu Cmentarza (...) dokonali w dniu 10 października 2014 r.

Likwidację mogiły zauważyła A. B. dwa dni przed świętem Wszystkich Świętych 2014r. (1 listopad) w 2014 r.

J. R. (1) głęboko przeżył przekopanie rodzinnego grobu równoznaczne z utratą miejsca kultywowania pamięci zmarłych krewnych. Rozpaczał, zerwał kontakt z synami – nie chciał z nimi w ogóle rozmawiać – miał do nich żal. Doszło do kryzysu rodzinnego. Obecnie stosunki się unormowały.

Te negatywne emocje odbiły się niekorzystnie na zdrowiu powoda. Zamknął się w sobie. Czuł się rozgoryczony. Cała sytuacja była dla niego niezwykle traumatyczna.

Sąd I instancji ustalił ponadto, że przebywający na stałe w USA powód, nie odwiedzał grobu przez dwadzieścia lat.

Sytuacja finansowa tych członków rodziny, którzy pod jego nieobecność sprawowali nad nim opiekę, jest dobra. Każde z nich mogło wnieść opłatę prolongującą nienaruszalność miejsca pochówku. Gdyby informacja o potrzebie jej wniesienia do nich dotarła, pokryliby ją.

Przeprowadzając ocenę prawną roszczeń zgłoszonych przez J. R. (1), Sąd uznał je za usprawiedliwione co do zasady.

Wskazując na charakter dobra osobistego w postaci kultu pamięci zmarłych członków rodziny uznał , że swoim działaniem w sposób ustalony w sprawie, pracownicy Zarządu Cmentarzy Komunalnych [Cmentarza (...) w K.] za których odpowiada strona pozwana naruszyli to dobro powoda.

W wyniku przekopania grobu i przeniesienia szczątków jego rodziców i dziadka do zbiorowej mogiły, utracił bezpowrotnie możliwość pielęgnacji grobu, odwiedzania go i oddawaniu się kontemplacji.

Działanie to miało charakter bezprawny.

Tak je kwalifikując , Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 7 ustawy z 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t.j. Dz. U. 2015, poz. 2126) zgodnie z którym grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem 20 lat, a po upływie 20 lat ponowne jego użycie w tym celu nie może nastąpić, jeżeli jakakolwiek osoba zgłosi zastrzeżenie przeciw temu i uiści opłatę przewidzianą za chowanie zwłok, zastrzeżenie takie ma skutek na kolejne 20 lat i może być odnawiane.

Odnosząc to uregulowanie do grobu ziemnego w jakim byli pochowani bliscy J. R. (1) , argumentował , iż niewątpliwie upłynął termin 20 letni, na który udzielona była ochrona. Po jego upływie Zarządowi Cmentarzy Komunalnych nie zostało zgłoszone żadne zastrzeżenie prowadzące do jego prolongaty zapewniającej nienaruszalność mogiły przez kolejny okres.

Jednak ten ustawowy zakres ochrony został rozszerzony przez treść aktu prawa miejscowego- uchwałę Rady Miasta K. nr (...) z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zasad korzystania z cmentarzy komunalnych oraz opłat za korzystanie z cmentarzy i urządzeń cmentarnych.

Zgodnie z jej § 10 Zarząd Cmentarzy Komunalnych ogłasza w styczniu każdego roku w środkach masowego przekazu komunikat o upływie okresu nienaruszalności grobu ziemnego opłaconego przed 20 laty.

Natomiast przed przystąpieniem do przekopania grobu Zarząd wysłał pisemne zawiadomienie o wygaśnięciu opłaty prolongacyjnej do dysponenta, organizatora ostatniego pochowania lub osoby ostatnio przedłużającej nienaruszalność grobu oraz umieszcza informację na grobie.

Przekopanie może nastąpić po upływie 2 miesięcy od daty wysłania zawiadomienia oraz umieszczenia informacji na grobie.

Zgodnie z rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody (...) nr (...) z dnia 24 marca 2011 r. stwierdzono nieważność uchwały w części, w jakiej stanowiła, że przekopanie może nastąpić po upływie 2 miesięcy od daty wysłania zawiadomienia oraz umieszczenia informacji na grobie.

Po rozstrzygnięciu nadzorczym nadal obowiązuje zapis, o obowiązku zawiadamiania listem o wygaśnięciu opłaty prolongacyjnej do dysponenta, organizatora ostatniego pochowania lub osoby ostatnio przedłużającej nienaruszalność grobu oraz umieszczeniu informacji tej na grobie. Postanowienie te stanowią o wyższym poziomie standardów ochrony niż te , które wynikają z powołanego uregulowania ustawowego.

Omawiając te ustanowione uchwałą wymagania i oceniając , że w stosunku do powoda jako dysponenta grobu nie zostały one przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych dochowane , Sąd I instancji uznał , że decyduje to o kwalifikacji działania przy likwidacji spornego grobu jako bezprawnego.

Jego zdaniem Zarząd Cmentarzy Komunalnych nie dochował tych obowiązków , kierując zawiadomienie o upływie terminu nienaruszalności grobu na adres korespondencyjny J. R. (1) listem zwykłym.

Uczyniło to przesyłkę zawierającą takie zawiadomienie nierejestrowaną, co wykluczało możliwość śledzenia jej losów , w tym w szczególności uzyskanie potwierdzenia , iż rzeczywiście dotarła do adresata w sposób , który umożliwił zapoznanie się z jego treścią albo że miała miejsce przynajmniej próba jej doręczenia.

Strona pozwana w rozstrzyganej sprawie nie dowiodła, że taką możliwość J. R. (1) rzeczywiście miał, a to na niej ciążył ten ciężar dowodowy, w warunkach gdy zdecydowała się wysłać zawiadomienie w sposób wskazany wyżej.

W konkluzji tej części oceny, Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że zawiadomienie nie zostało doręczone dysponentowi grobu, a wobec tego Zarząd postąpił sprzecznie z postanowieniami uchwały z 16 lutego 2011r.

W tych okolicznościach, dokonując przekopania grobu, działał bezprawnie, skoro nie rozpoczął biegu, przewidziany w tym akcie prawa miejscowego, dwumiesięczny termin po upływie którego czynności likwidacji miejsca pochówku mogły nastąpić.

Działanie pracowników Zarządu ocenił także jako dodatkowo naganne bo podjęte bez dochowania należytej staranności o której, jego zdaniem, świadczy okoliczność, że do likwidacji mogły doszło na krótko przed 1 listopada 2014r, a grób nie był zaniedbany. Przeciwnie jego wygląd zewnętrzny i stan świadczył o zainteresowaniu i sprawowaniu nad nim opieki.

Taki sposób działania, niewłaściwy i nieadekwatny do sytuacji faktycznej w odniesieniu do tego konkretnego miejsca pochówku, był sprzeczny także z zasadami współżycia społecznego, co tylko upewnia zasadność oceny o jego bezprawności a nawet popełnieniu w ten sposób wobec powoda deliktu.

Rozważając zasadność zgłoszonych roszczeń restytucyjnych, Sąd Okręgowy uznał, że usprawiedliwiony jest, postulowany przez J. R. (1) nakaz przeproszenia go przez stronę pozwaną w formie przez niego wskazanej.

Za nadmierny uznał Sąd jedynie czasokres publikacji przeprosin. Stwierdził, iż w okolicznościach ustalonych w sprawie, skutek restytucyjny zostanie osiągnięty już wówczas jeżeli będą one opublikowane przez okres 30, a nie jak chciał powód, 90 dni kalendarzowych. Sąd uściślił także treść sformułowań zawartych w tekście przeprosin wskazanym w żądaniu powoda, po to aby odpowiadały one kryterium celowości.

Za, w zasadniczej części uzasadnione, uznał Sąd Okręgowy żądanie wskazania przez stronę i udostępnienia miejsca na grób, oceniając je jako element świadczenia przywracającego stan sprzed naruszenia dobra osobistego J. R. (1).

Jak argumentował, będzie to chociaż w części rekompensowało usunięcie grobu i stanowiło namiastkę miejsca, w którym powód i jego rodzina będą mogli oddawać się kontemplacji sprawując kult bliskich zmarłych. Niemożliwe będzie wprowadzenie odtworzenia grobu wraz ze szczątkami, które znajdują się w mogile zbiorowej ale jako symbol pozwoli na – możliwy w tych okolicznościach zakres - odwrócenia skutków działania szkodzącego.

Ponieważ grób ma mieć charakter symboliczny, niezasadnym jest domaganie się ścisłego oznaczenia miejsca jego położenia- tak jak chciał powód [wiążąc go przynajmniej pośrednio z miejscem położenia zlikwidowanej mogiły].

Oceniając roszczenie majątkowe, mające rekompensować doznaną naruszeniem krzywdę powoda, poprzez zapłatę zadośćuczynienia Sąd I instancji ocenił, że przy przyjęciu, iż jego podstawą normatywną jest art. 448 kc, a naruszenie jego dobra osobistego ma charakter zawiniony, kwotą która spełni kompensacyjny cel takiego świadczenia jest, w przypadku J. R. (1), kwota 1 000 złotych.

Suma ta, jak podał, odpowiada wadze i doniosłości doznanej przez powoda krzywdy, odzwierciedla wszystkie indywidualne okoliczności istniejące po jego stronie, wpływające na rozmiar doznanej przez niego szkody niemajątkowej.

Podstawą orzeczenia o roszczeniu odsetkowym była norma art. 455 k.c. i art. 481 § 1 i 2 k.c.. Sąd rozstrzygnął o nim zgodnie z żądaniem powoda wskazując, iż żądanie zapłaty świadczenia majątkowego [zadośćuczynienia za krzywdę] zostało zgłoszone w piśmie datowanym na 12 stycznia 2015 r., a termin zapłaty wyznaczony na 26 stycznia 2015 r.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach procesu była norma art. 98 §1 i 3 klpc i wynikająca z niego zasada odpowiedzialności za wynik sprawy, w ramach zastosowania której Sąd uznał powoda za wygrywającego spór co do zasady.

Apelacje od tego orzeczenia złożyły obydwie strony.

J. R. (1) domagał się we wniosku swojego środka odwoławczego zmiany orzeczenia Sądu I instancji poprzez podwyższenie wysokości zadośćuczynienia do kwoty 5 000 złotych oraz w ten sposób, że nakaz wskazania i udostępnienia miejsca na grób będzie odnosiło się do kwatery (...) lub kwater z nią sąsiadujących.

Ponadto postulował obciążenie strony przeciwnej kosztami postępowania apelacyjnego.

Gmina Miejska (...) w swojej apelacji domagała się wydania przez Sąd II instancji rozstrzygnięcia reformatoryjnego na którego podstawie powództwo J. R. (1) zostanie oddalone w całości, a powód zostanie obciążony kosztami procesu i postępowania apelacyjnego.

Wyrokiem z dnia 14 lutego 2017r w sprawie oznaczonej sygnaturą (...) Sąd Apelacyjny w K. oddalił obydwie apelacje [pkt I] oraz zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego [pkt II sentencji orzeczenia].

Uznając za poprawnie ustalone i kompletne dla podjęcia rozstrzygnięcia oraz przyjmując za własne fakty skonstatowane przez Sąd Okręgowy w ramach wyrażonej oceny prawnej, uznał, że:

a/ Gmina Miejska (...) nie udowodniła, że postępowała zgodnie z postanowieniami uchwały Rady Miasta z 16 lutego 2011r i w sposób przez ten akt prawa miejscowego wymagany, zawiadomiła dysponenta grobu ziemnego w którym pochowani byli członkowie jego rodziny, iż upłynął termin jego nienaruszalności oraz jakie konsekwencje mogą nastąpić w warunkach nie wniesienia opłaty prolongacyjnej. Zwrócił przy tym uwagę, iż sam adres na który zawiadomienie to zostało wysłane, nie był kompletny, nie określał bowiem numeru kodu pocztowego, jak również na to, że w postępowaniu nie przedstawiono dowodu, iż przesyłka w ten sposób adresowana została przez pocztę zwrócona [jak to miało miejsce w innych przypadkach wysyłania takich samych zawiadomień do dysponentów innych miejsc pochowań].

b/ dla uznania, że takie zawiadomienie wypełnia wymagania określone w uchwale Rady Miasta, której postanowienia w tym zakresie, podwyższają standard ochrony wyznaczony przez prawo powszechnie obowiązujące [ustawę o cmentarzach i chowaniu zmarłych z 31 stycznia 1959 – [jedn. tekst DzU z 2015 poz. 2126] musi mieć charakter indywidualny, co powoduje, że nie spełnia tego wymogu zawiadomienie, które corocznie było przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych publikowane w prasie oraz na tablicach ogłoszeń poszczególnych nekropolii w tym Cmentarza (...) w K..

Zdaniem Sądu wymaganie to, które strona pozwana na siebie przyjęła, stosując nie tylko wykładnię językową ale także systemową postanowień §10 uchwały z 16 lutego 2011r, usprawiedliwia wniosek, że obowiązkiem strony pozwanej [Zarządu Cmentarzy Komunalnych] było, nie wysłanie informacji do dysponenta grobu o upływie okresu ochronnego ale jego zawiadomienia o tym fakcie. Osiągnięcie takiego skutku wymagało skutecznością doręczenia takiego zawiadomienia [lub skutecznej próby jego dokonania, warunkującego możliwość zapoznania się adresat z jego treścią.

Zwrócił też uwagę, że podobne stanowisko zdawał się prezentować Wojewoda (...) podejmując w dniu 24 marca 2011r rozstrzygnięcie nadzorcze którym stwierdził nieważność m. in części postanowienia §10 ust. 2 uchwały z 16 lutego 2011r, która pierwotnie zawierała sformułowanie „ przekopanie może nastąpić po upływie 2 miesięcy od daty zawiadomienia i umieszczenia informacji na grobie „

c/ niezasadne jest stanowisko Gminy zgodnie z którym powodowi nie przysługują roszczenia związane z naruszeniem dobra osobistego w postaci prawa do grobu / [którego zakres treściowy w odwołaniu się do orzecznictwa Sądu

Najwyższego , Sąd II instancji szczegółowo wyjaśnił] z tej przyczyny , iż prawa tego , z uwagi na stały pobyt w USA, nie mógł osobiście realizować.

Sąd uznał , że prawo to mógł skutecznie wykonywać za pośrednictwem członków swojej rodziny przebywających w kraju, a fakt sprawowania kultu pamięci osób pochowanych w przekopanym grobie , został potwierdzony zgromadzonymi w postępowaniu dowodami,

d/ roszczenie majątkowe w postaci zadośćuczynienia za doznaną krzywdę jest, co do zasady , usprawiedliwione wbrew zarzutom strony pozwanej.

Tym nie mniej , rozważając jego rozmiar ilościowy , kwestionowany w apelacji J. R. (1) , Sąd II instancji ocenił jego wymiar przyjęty przez Sąd Okręgowy jako prawidłowy.

Podkreślił , iż w okolicznościach ujawnionych w sprawie, świadczenie to ma pełnić przede wszystkim funkcję wychowawczo prewencyjną oraz represyjną w miejsce celu wyrównawczego .

Jego przyznanie ma podkreślić dezaprobatę dla sposobu postępowania Zarządu Cmentarzy Komunalnych , niezgodne z regułami wynikającymi z postanowień uchwały z 16 lutego 2011r , wywołujące szczególnie dotkliwe skutki w sferze przeżyć psychicznych powoda, zniesione , a co najmniej ograniczone za pośrednictwem uwzględnionego niemajątkowego roszczenia restytucyjnego.

Stąd ocenił wniosek apelacyjny J. R. (1) o jego podwyższenie za nieusprawiedliwiony , akcentując to , że sam skarżący ograniczył w tym żądaniu jego rozmiar, w porównaniu z wymiarem tego świadczenia dochodzonego w pozwie,

e/ odnosząc do apelacyjnego postulatu powoda w zakresie bliższego oznaczenia miejsca na symboliczny grób, Sąd uznał go za niezasadny argumentując , że jego podzielenie nie jest możliwe. Nie może to być miejsce tożsame z miejscem usuniętej mogiły. Nie można ściśle go oznaczyć albowiem powinno to wynikać z uzgodnień obu stron , uwzględniających jak najpełniej interesy ich obu.

Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego był przepis art. 100 kpc w zw. z art. 391 §1 kpc.

Skargę kasacyjną od tego wyroku złożyła Gmina Miejska (...), ograniczając jej zakres do tej części rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego , którym oddalona została jej apelacja o ile dotyczyła uwzględnionych przez Sąd Okręgowy roszczeń niemajątkowych zgłoszonych przez powoda.

W jej wniosku , strona pozwana domagała się w pierwszej kolejności uchylecia wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 14 lutego 2017r , w części dotyczącej roszczeń niemajątkowych i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania , przy pozostawieniu temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego .

Jako wniosek ewentualny sformułowała żądanie uchylecia wyroku Sądu Apelacyjnego w tej części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uchylene wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Domagała się również zasądzenia na swoją rzecz od pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego.

Wyrokiem z dnia 24 czerwca 2019r Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w części ;

w punkcie 1 , w zakresie w jakim oddalono apelację Gminy Miejskiej (...) dotyczącą roszczeń niemajątkowych oraz

w punkcie 2 i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Wydając orzeczenie kasatoryjne uznał za trafny zarzut kasacyjny strony pozwanej naruszenia przez Sąd II instancji §10 ust.2 uchwały Rady Miasta K. z dnia 16 litego 2011 nr (...)

Sąd Najwyższy wskazał , że pierwotna treść tego zapisu została skorygowana przez rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody (...) stwierdzającego nieważność uchwały m. in w odniesieniu do postanowienia zawartego w §10 ust. 2 zd. 2.

W jego wyniku przesłankami legalnego przekopania grobu ziemnego są trzy czynności:

a/ ogłoszenie , w bliżej oznaczonym w uchwale terminie , zawiadomienia o upływie okresu nienaruszalności grobu ziemnego opłaconego przed 20 laty” ,

b/ „wysłanie pisemnego zawiadomienia o wygaśnięciu opłaty” oraz

c/ umieszczenie informacji na grobie , bez potrzeby odczekania jakiegokolwiek terminu w celu przekonania grobu.

W sytuacji , gdy te obowiązki zostaną przez stronę pozwaną – jej jednostkę organizacyjną- Zarząd Cmentarzy Komunalnych spełnione , nawet gdyby likwidacja grobu prowadziła w swoich następstwach do naruszenia dobra osobistego jego dysponenta , wykluczają odpowiedzialność za to naruszenie jako ,że jest to działanie legalne.

W jego ocenie , Sąd Apelacyjny wadliwie skoncentrował swoją uwagę , w ramach oceny wyroku Sądu Okręgowego, na realizacji drugiego, w przyjętej kolejności, obowiązku zawiadomienia dysponenta grobu - powoda o upływie okresu jego nienaruszalności, a wnioski , które w oparciu o wykładnię tak językową jak i systemową sformułowania zawartego w §10 ust. 2 uchwały , zgodnie z którymi obowiązek zawiadomienia jest zrealizowany o ile Zarząd dokonał doręczenia zawiadomienia jednej z osób , które postanowienie to wymienia o upływie terminu po którym może dojść do przekopania grobu ziemnego , są niepoprawne.

Sąd Najwyższy ocenił obowiązek ten za wykonany , szczególnie w świetle tego , iż w zakresie obowiązków przyjętych w uchwale z 16 lutego 2011r Gmina podwyższyła standard ochrony w porównaniu z postanowieniami ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych z 31 stycznia 1959r w tym zakresie [art. 7 ust. 1 i 2] już wtedy , gdy stosowne zawiadomienie zostanie wysłane.

Jego zdaniem [opartym na systemowej wykładni §10 uchwały jako całości] pozostałe , przyjęte w uchwale formy powiadomień kierowanych do zainteresowanych stwarzają jedynie okazję do zapóźnia się z informacją o upływie terminu nienaruszalności grobu , bez możliwości weryfikacji ze strony Gminy [Zarządu Cmentarzy Komunalnych] , czy informacja została odebrana.

Sąd wymaga aby informacja była adresatom z kręgu wskazanych w § 10 ust. 2 uchwały, jak przyjął Sąd Apelacyjny , nie ma dostatecznego uzasadnienia , szczególnie w świetle wykładni językowej tego postanowienia która , zdaniem Sądu Najwyższego dla prowadzonej oceny legalności działania jednostki organizacyjnej strony pozwanej jest wystarczającą.

Nakazując Sądowi Apelacyjnemu, przy ponownym rozpoznawaniu sprawy , ponownie badać kwestię kwalifikacji sposobu postępowania jednostki strony pozwanej, podkreślił , że dopiero potwierdzenie prawidłowego zrealizowania wszystkich trzech , wskazanych w §10 uchwały obowiązków, zdecydować może o kwalifikacji tego zachowania jako legalnego - wykluczającego odpowiedzialność strony pozwanej za naruszenie dobra osobistego J. R. (1).

Ta ponowna ocena miała obejmować wnioski co tego , czy jest ich właściwą realizacją tylko ogólnie sformułowane zawiadomienie publikowane w prasie o upływie w danym roku okresu ochronnego.

Trzeba wskazać w tym kontekście , że nie został podzielony zarzut kasacji , w ramach którego zakwestionowana została przez Gminę Miejską (...) możliwość ubiegania się przez powoda o taką ochronę z tej przyczyny , że z uwagi na pobyt zagranicą nie realizował [osobiście] kultu pamięci zmarłych przodków.

W związku ze sposobem określenia przez skarżącą stronę pozwaną zakresu skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy zwrócił także uwagę na wynikającą z jej treści niekonsekwencję wskazując na potrzebę przeprowadzenia, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, oceny rodzajowej kwalifikacji roszczeń zgłoszonych przez J. R. (1).

W szczególności tego, w ramach którego domagał się on nakazania przeciwnicze procesowej wskazania i udostępnienia miejsca pod grób ziemny na Cmentarzu (...) w K. połączonego z uprawnieniem do dysponowania nim przez powoda, w sposób przewidziany prawem.

Zwrócił przy tym uwagę na okoliczność, że w ocenie Gminy wyrażonej w skardze kasacyjnej jest to roszczenie majątkowe albowiem uprawnienia tego rodzaju mają ekonomiczną, dająca się określić w pieniądzu, wartość.

W na nowo prowadzonym postępowaniu apelacyjnym, powód domagał się oddalenia apelacji strony przeciwnej.

Gmina Miejska (...) wносиła o jej uwzględnienie i obciążenie powoda kosztami postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Żadna ze stron nie domagała się uzupełnienia postępowania dowodowego.

Obydwie przyznały, że orzeczenie Sądu I instancji w zakresie punktów: I, II, III i V sentencji zostało wykonane, przy czym udostępnienie powodowi miejsca na Cmentarzu (...) w K. opera się na zawartej pomiędzy nim a Zarządem Cmentarza umowie. / zapis dźwiękowy rozprawy apelacyjnej z dnia 8 stycznia 2021r minuty 36-37 k. 377 akt /.

Rozpoznając ponownie apelację strony pozwanej, w zakresie wynikającym z treści rozstrzygnięcia kasatoryjnego Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny rozważył:

Porządkując dalszą część motywów wydanego orzeczenia, na wstępie wskazać należy, że zgodnie z art. 398²⁰ kpc, Sąd Apelacyjny jest związany wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy w motywach wyroku z dnia z dnia 24 czerwca 2019r.

Orzeczenie to określiło także zakres w jakim ponowna ocena apelacji Gminy Miejskiej (...) może być dokonywana.

Z jego treści a także wniosków wynikających z tego stanowiska wynika, iż ocena ta może odnosić się jedynie do poprawności wyroku Sądu Okręgowego z dnia 1 czerwca 2016r w tych jego częściach, którą zostały uwzględnione roszczenia J. R. (1) o charakterze niemajątkowym oraz w której Sąd I instancji orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Zakres uchylenia poprzedniego orzeczenia Sądu Apelacyjnego z dnia 14 lutego 2017r przez Sąd Najwyższy powoduje, że walor prawomocności należy natomiast przypisać pozostałym częściom orzeczenia poddanego kontroli instancyjnej, w tym w szczególności tej, którą, w punkcie II, zostało uwzględnione [w części] roszczenie majątkowe powoda.

Stanowisko prawne Sądu Najwyższego decyduje również o tym, iż ponownie rozpoznając apelację strony pozwanej, Sąd II instancji zobowiązany jest ocenić jaki charakter miało, w części uwzględnione przez Sąd Okręgowy w punkcie III orzeczenia z 1 czerwca 2016r, żądanie J. R. (1), domagającego się nakazania Gminie Miejskiej (...) dostarczenia i udostępnienia mu miejsca pod grób ziemny na Cmentarzu (...) w K. w kwaterze (...) lub na sąsiadujących z nią kwaterach, z uprawnieniem powoda do dysponowania tym grobem, w sposób przewidziany prawem. /żądanie oznaczone jako 3/w treści pozwu /.

Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że strona pozwana składając skargę kasacyjną uznawała to żądanie za wynikające z roszczenia o charakterze majątkowym twierząc, iż ma ono określoną wartość, którą można wyrazić w określonej kwocie pieniężnej.

Równocześnie skargą objęła tę część wyroku Sądu Apelacyjnego , która odnosiła się do roszczeń niemajątkowych zgłoszonych przez powoda i jak już była o tym mowa , w tym zakresie Sąd Najwyższy orzekł kasatoryjnie.

Rozstrzygnięcie tej kwestii ma zatem kluczowe znaczenie dla zakresu ponownej oceny apelacji strony pozwanej przez ponownie jej dokonujący Sąd II instancji.

Z treści żądań zgłoszonych w pozwie przez J. R. (1) oraz motywów , które powołał dla ich uzasadnienia w sposób nie budzący w wątpliwości wynika , że zarówno żądanie publikacji oświadczenia zawierającego treść przeprosin za naruszenie dobra osobistego w postaci kultu pamięci zmarłych członków jego najbliższej rodziny jak i żądanie wskazania i udostępnienia miejsca na grób ziemny na Cmentarzu (...)wraz z prawem dysponowania nim, były formą realizacji roszczeń restytucyjnych o charakterze niemajątkowym.

Jakkolwiek obydwaj , a to, wymienione w drugiej kolejności w szczególności , zawierają pewne elementy ekonomiczne / można wyliczyć cenę publikacji czy oznaczyć wartość prawa do dysponowania miejscem na grób ziemny / tym nie mniej zupełnie inny jest cel formułowania ich i poszukiwania za ich pośrednictwem ochrony naruszonego przez działanie naruszydela dobra osobistego , prawa podmiotowego.

Zarówno publikacja tekstu przeprosin jak i możliwość dysponowania miejscem na cmentarzu , zważywszy na okoliczności faktyczne rozstrzyganej sprawy , należy traktować łącznie , jako środki za pomocą których J. R. (1) zmierzał do odwrócenia skutków naruszenia jego dobra.

Pierwsze z nich miało mu zapewnić moralną satysfakcję, drugie natomiast uniemożliwić częściowy [na ile to możliwe z uwagi na opisane wyżej nieodwracalne skutki likwidacji mogiły ziemnej] , powrót do sytuacji w której będzie mógł [chociaż symbolicznie] sprawować kult pomieci najbliższych w miejscu co najmniej pobliskim usuniętego grobu.

Taki sam zatem był cel ich obu , a elementy niemajątkowe zdecydowanie dominują nad wymiarem ekonomicznym obowiązków , które miały być nałożone na stronę pozwana w warunkach uwzględnienia tych żądań powoda.

Wskazane przyczyny powody usprawiedliwiają wniosek , iż także żądanie J. R. (1) udostępnienia miejsca na grób ziemny z prawem dysponowania nim w sposób przewidziany prawem , w zakresie w jakim zostało uwzględnione w punkcie III wyroku Sądu Okręgowego , należało uznać za objęte zakresem orzeczenia kasatoryjnego Sądu Najwyższego.

Tym samym dotyczyła go również ponowna ocena apelacyjna, jako realizującego roszczenie powoda o charakterze niemajątkowym.

Z wiążącego Sąd Apelacyjny, przy ponownym rozpoznawaniu apelacji strony pozwanej, stanowiska Sądu Najwyższego wynika , iż ustalonym w postępowaniu sposobem działania Zarządu Cmentarzy Komunalnych w K. za które odpowiada Gmina Miejska (...) , doszło do naruszenia dobra osobistego powoda w postaci uprawnienia do sprawowania kultu pamięci zmarłych członków rodziny , przed przekopaniem spoczywających w grobie ziemnym na Cmentarzu (...) w K..

Sąd Najwyższy przesądził również , że w ramach oceny czy działanie to było legalne , wykluczając odpowiedzialność Gminy za to naruszenie / w zakresie roszczeń niemajątkowych /należy uznać , że Zarząd spełnił jeden z warunków wynikających z treści §10 ut. 2 uchwały Rady Miejskiej z dnia 16 lutego 2011r . jedynie wysyłając zawiadomienie o upływie terminu nienaruszalności grobu na adres korespondencyjny powoda wskazany w Polsce.

Po tych uwagach porządkujących , ponownie rozpoznając , w granicach z nich wynikających, apelację Gminy Miejskiej (...), w pierwszej kolejności zauważyć należy , że żadna ze stron nie postulowała uzupełnienia materiału dowodowego.

Wobec tego Sąd II instancji uznaje , że ustalenia faktyczne przyjęte przez Sąd Okręgowy za podstawę wydanego wyroku są prawidłowe przyjmując je za własne , dzieląc w tym zakresie ocenę Sądu Odwoławczego, uprzednio rozpoznającego środki odwoławcze powoda i strony pozwanej.

Treść orzeczenia Sądu Najwyższego determinuje granice w jakich Sąd Apelacyjny obecnie będzie się odnosił do zarzutów materialnych Gminy Miejskiej (...).

Przedmiotem ten oceny pozostały bowiem tylko zarzuty materialne naruszenia przez nieprawidłowe zastosowanie :

a/ art. 7 Konstytucji w zw. art. 7 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 o cmentarzach i chowaniu zmarłych w zw. z §10 ust. 2 uchwały rady Miasta K. z dnia 16 lutego 2011r nr (...)w następstwie ich nieprawidłowej interpretacji

b/ art. 23 i 24 kc , w sposób podany przez skarżącą.

Pierwszy z nich , zważywszy w czym skarżąca uparuje jego realizacji , nie jest trafny.

Ze stanowiska prawnego Sądu Okręgowego , które zdecydowało o uwzględnieniu w części roszczeń niemajątkowych J. R. (1) nie wynika , że Sąd dał wyraz pogładowi zgodnie z którym organ administracji samorządowej może postępować inaczej niż wynika to z obowiązujących przepisów prawa tak powszechnego jak i miejscowego i w ich granicach.

Sąd odmiennie , niż uznawała to strona skarżąca za prawidłowe , wyłożył treść obowiązków , które Gmina Miejska (...) działając przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych , przyjęła na siebie w §10 ust. 2 , podejmując uchwałę z dnia 16 lutego 2011 nr (...) , zawierającą ten zapis. Ta wykładnia doprowadziła do oceny , że jej działanie , które doprowadziło do przekopania grobu ziemnego w którym pochowane były szczątki najbliższych zmarłych powoda , było bezprawne .

Przepis art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1959r O cmentarzach i chowaniu zmarłych [jedn. tekst DzU z 2020 poz. 1947] , określający warunki na jakich może dojść do ponownego użycia grobu ziemnego w celu pochowania zwłok , nie nakłada na podmiot zarządzający nekropolią żadnych obowiązków informacyjnych wobec osób , których sfery praw może dotyczyć upływ okresu nienaruszalności takiego grobu . To osoba zainteresowana przedłużeniem takiego stanu poza okres minimalny wskazany w ustawie, jest zobowiązana z własnej inicjatywy podjąć czynności prowadzące to takiego skutku.

Przyjęcie na siebie przez gminę w drodze aktu prawa miejscowego takich obowiązków informacyjnych , wyznaczających szerszy od ustawowego standard ochrony sfery prawnej potencjalnie uprawnionych oznacza , że ocena sposobu ich realizacji przez zarządcę cmentarza musi opierać się na ścisłej ich wykładni.

Jak wynika z ustaleń dokonanych w sprawie , obowiązki takie zostały określone przez §10 ust. 1 i 2 uchwały Rady Miasta K. nr (...)z dnia 16 lutego 2011r w sprawie zasad korzystania z cmentarzy komunalnych oraz opłat za korzystanie z cmentarzy i urządzeń cmentarnych.

Treść tego postanowienia uległa modyfikacji na skutek rozstrzygnięcia nadzorczego Wojewody (...) z dnia 24 marca 2011r nr (...) , który stwierdził nieważność części tego postanowienia , w odniesieniu do §10 ust. 2 zd 2 [jak wskazał Sąd Najwyższy w swojej ocenie prawnej – por str. 8 uzasadnienia wyroku k. 353 v akt/ w zakresie wskazanego tam terminu dwóch miesięcy , w jakim może dojść do przekopania grobu ziemnego. Ten fragment przepisu został orzeczeniem nadzorczym wyeliminowany z treści tego postanowienia uchwały.

Sąd Najwyższy wskazał też , w sposób , który jest dla Sądu Apelacyjnego orzekającego ponownie , wiążący jakie były , na podstawie, mającej w sprawie zastosowanie regulacji uchwały , po tym orzeczeniu Wojewody, obowiązki informacyjne Komunalnego Zarządu Cmentarzy , które spełnione kumulatywnie wykluczały bezprawność jego działania , prowadzącego ostatecznie do przekopania grobu , którego dysponentem był J. R. (1).

Jak już była o tym mowa, Sąd Najwyższy przesądził , ż wysyłając uwiadomienie o wygaśnięciu opłaty prolongacyjnej na adres korespondencyjny powoda w Polsce listem zwykłym./ por. k. 105 akt/ , Zarząd poprawnie, w sposób wystarczający z rozważanego punktu widzenia , wykonał obowiązek wymieniony , biorąc pod rozwagę systematykę przepisu §10 ut. 1 i 2 uchwały , jako drugi.

W konsekwencji, przedmiotem oceny Sądu Apelacyjnego pozostawała odpowiedź na pytanie, czy także pozostałe dwa obowiązki zostały, czy też nie, w taki sam sposób zrealizowane.

Zgodnie z treścią §10 ust. 1 uchwały, pierwszy z nich polegał na opublikowaniu przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych w styczniu każdego roku w środkach masowego przekazu komunikatu o upływie okresu nienaruszalności grobu ziemnego opłaconego przed 20 laty.

Uwzględniając uprzednio uczynioną uwagę o potrzebie ścisłego wykładania zakresu obowiązków informacyjnych wynikających z tego aktu prawa miejscowego, dostrzec należy, że obowiązek ten, umieszczony w odrębnej jednostce redakcyjnej §10 [ust. 1] aniżeli inne obowiązki, ściśle powiązane i poprzedzające proces likwidacji grobu ziemnego [ust. 2], ma charakter generalny, nie odnosząc się ani do konkretnych nekropoli miejskich ani też indywidualizowanych mogił tego rodzaju.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego należy treść tego obowiązku rozumieć jako ogólne przypomnienie dysponentom grobów ziemnych o upływie ustawowego terminu w którym nie mogły być zlikwidowane.

Wykonanie tego obowiązku w postaci ogłoszeń w środkach masowego przekazu i na tablicach ogłoszeń przy cmentarzach miejskich w sposób generalny, miało na celu tworzenie dla nich okazji do zapoznania się z treścią ogłoszenia i refleksji na temat tego czy nie istnieje potrzeba wniesienia opłaty prolongacyjnej dla zapewnienia nienaruszalności [już konkretnego] miejsca pochówku.

Indywidualna decyzja w tym względzie została decyzją dysponenta miejsca pochowania, w zgodzie z założeniem ustawodawcy, wynikającym z treści wskazywanego wyżej art. 7 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych.

Treść znajdujących się w aktach ogłoszeń z kolejnych lat, publikowanych przez Zarząd w wykonaniu tego obowiązku - tożsama treściowo / por k. 107-112 akt /, pozwala na stwierdzenie, iż został on, w czasie doniosłym dla rozstrzygnięcia zrealizowany, a zakres informacji zawarty w nich była nawet szersza, bardziej szczegółowa, niż wynikało to z wymagań jego treści, wskazanych w ust. 1 §10 uchwały.

Pozostałe dwa obowiązki informacyjne zostały przez uchwałodawcę powiązane już wprost z czynnościami, które mają doprowadzić do likwidacji indywidualnie oznaczonego grobu ziemnego, którego nienaruszalność ustała na skutek upływu terminu ustawowego i nie została prolongowana przez dysponenta miejsca pochówku. O tym związku świadczy wprost treść ust. 2 §10.

Jak była już o tym mowa wcześniej, wymieniony tam obowiązek pisemnego zawiadomienia został przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych w stosunku do powoda wykonany w sposób dostateczny dla potwierdzenia legalności jego działania.

Drugi z tych obowiązków polega na umieszczeniu informacji na grobie.

Z ustaleń dokonanych w sprawie wynika, że taka informacja w formie zalaminowanej kartki została na grobie przodków powoda umieszczona w maju 2014r.

Przesłuchany w postępowaniu świadek R. M., który ja tam umieścił / k. 197 akt /, a którego wiarygodność nie była kwestionowana zeznał, że informacje tę zostawiając, przyłożył ją dużym zniczem.

Zgodność ten reakcji z rzeczywistością potwierdzają także dwie fotografie, datowane na 19 maja 2014r /por. k. 104 akt /

Biorca pod rozwagę treść tego obowiązku wskazaną w treści §10 ust.2 zd. ostatnie uchwały, w brzmieniu ukształtowanym rozstrzygnięciem nadzorczym Wojewody (...), opisane czynności, przedsięwzięte przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych, wypełniły ten obowiązek

Oceniając czynności związane z likwidacją grobu , którego dysponentem był powód z punktu widzenia ich legalności , nie można też tracić z pola widzenia i nie uwzględniać , że termin jego nienaruszalności upłynął w 2011r . Do czynności likwidacyjnych Zarząd Cmentarzy Komunalnych przystąpił w październiku 2014r , a zatem dopiero po 2 latach i dziesięciu miesiącach tej daty.

W tym czasie dysponent miejsca pochówku ani też osoby które w jego imieniu sprawowały nad nim opiekę, nie podjęły żadnego działania zmierzającego do zapewnienia jego nienaruszalności na kolejny dwudziestoletni albo też dłuższy okres, co też było możliwe na podstawie umowy z zarządcą cmentarza , której zwarcie umożliwia art. 7 ust. 4 ustawy z dnia 31 stycznia 1959r

Zatem, podzielaając zarzut apelacyjny naruszenia art. 24 §1 kc , uzna należy , że strona pozwana za pośrednictwem swojej jednostki organizacyjnej Zarządu Cmentarzy Komunalnych , spełniła wobec powoda jako dysponenta grobu ziemnego , przed jego likwidacją poprawnie wszystkie obowiązki informacyjne , które przyjęła na siebie w uchwale Rady Miasta K. z dnia 16 lutego 2011r , służące zapobieżeniu takiemu skutkowi.

Działanie strony pozwanej, które spowodowało naruszenie dobra osobistego J. R. (1), w postaci uprawnienia do sprawowania kultu pamięci zmarłych członków jego rodziny , nie było bezprawne.

Wyklucza to uwzględnienie roszczeń ochronnych powoda , , w zakresie w jakim były przedmiotem oceny przez Sąd II instancji przy ponownym rozpoznawaniu apelacji Gminy Miejskiej (...).

Dlatego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punktach 1 a/ i b/ wyroku , na podstawie art. 386 §1 w zw z art. 23 i 24 §1 kc.

Sąd uznał , że warunkach, gdy roszczenie majątkowe , które też było przedmiotem apelacji strony pozwanej domagającej się jego oddalenia, ocenione zostało uprzednio, jako uzasadnione , w rozmiarze określonym prawomocną w dacie rozpoznawania środka odwoławczego , częścią wyroku Sądu Okręgowego , brak było podstaw do obciążania powoda kosztami procesu.

Ten ostateczny wynik sprawy zdecydował o wzajemnym pomiędzy stronami zniesieniu tych kosztów i [w tej części] o oddaleniu apelacji Gminy na podstawie art. 385 kpc.

Rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, Sąd II instancji zastosował art. 100 kpc. w zw z art. 108 §1 i 391 §1 kpc , obciążając J. R. (1) częścią kwoty która z tego tytułu należna jest stronie pozwanej.

Składają się na nią opłata od apelacji o ile odnosiła się do roszczeń niemajątkowych , opłata od skargi kasacyjnej [łącznie 1200 złotych] oraz wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym za postępowanie apelacyjne i kasacyjne , według stawek wskazanych w Rozporządzeniu MS w sprawie opłat za czynności radców prawnych z dnia 22 października 2015r [jedn. tekst DzU z 2018 poz. 265] , dla postępowań mających za przedmiot ochronę dóbr osobistych {§8 ut. 1 pkt 2 w zw z §10 ust. 1 pkt 2 }

SSA Jerzy Bess SSA Grzegorz Krężolek SSA Paweł Czepiel